Naar een Waterneutrale Polder in Midden-Delfland.

Rapportage van de resultaten en conclusies van een gezamenlijke verkenning.

1. Aanleiding

Na vaststelling van het gebied Midden-Delfland als Bijzonder Provinciaal Landschap (BPL) in 2017 is er een visie[1] voor dit gebied opgesteld. In deze visie uit 2021 is het thema Water en Klimaat opgenomen. Voor elk thema zijn er maatregelen opgenomen. Een van de maatregelen binnen het thema Water en Klimaat is 'water vasthouden'. Bedoeld om bodemdaling te remmen, CO2 uitstoot te verminderen en droogte maar ook wateroverlast tegen te gaan. En dat alles in combinatie met de wens voor een toekomstbestendige rendabele landbouw en andere ambities zoals versterken van de biodiversiteit, reductie van stikstof en het openhouden van het gebied. Naast deze visie hebben de droge zomers van de afgelopen jaren de urgentie om werk te maken van het bufferen van water alleen maar meer aangewakkerd. Recent heeft de kamerbrief Water en Bodem Sturend van december 2022 het belang van meer water vasthouden verder onderschreven en vertaald naar structurerende keuzes. Volgens deze brief zal dit verder door de provincies moeten worden uitgewerkt in gebiedsplannen. Voor de doelen op het gebied van natuur, water en klimaat vindt dat plaats in het kader van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG).

Maar wat betekent 'water vasthouden' nu voor dit gebied? Hoe ziet dat eruit? Waar lopen we dan tegenaan? Welke kansen biedt dit? Om hier beter zicht op te krijgen, is onder aanvoering van het Hoogheemraadschap van Delfland in nauwe samenwerking met de provincie Zuid-Holland, gemeente Midden-Delfland en met agrarisch bedrijf Hooijmans, verkend hoe we water kunnen vasthouden in het gebied van de Holierhoekse en Zouteveense polder. Zie het figuur hieronder voor de begrenzing van de Holierhoekse en Zouteveense polder.

[1] Visie Gebiedstafel Bijzonder provinciaal Landschap Midden-Delfland (mei 2021)

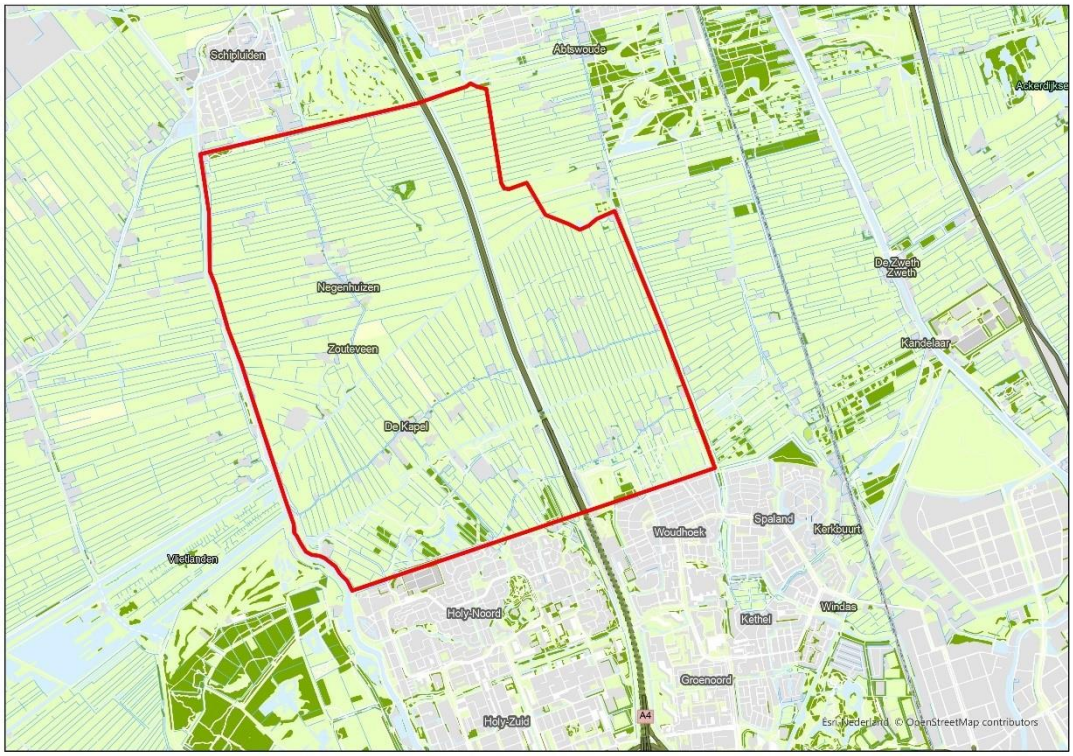

2. Kader

Deze verkenning is uitgevoerd binnen de kaders van de visie Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland (BPL). Dit betekent onder andere dat een agrarische sector met een gezond economisch perspectief en een open landschap met de 'koe in de wei', belangrijke randvoorwaarden waren. Omdat veel opgaven die benoemd zijn in de visie op het BPL raken aan de doelen van het NPLG, is er vanuit deze verkenning ook contact met de provincie in dat kader.

De ontwikkelingen gaan snel. Recent geformuleerde bestuurlijke opgaven zijn niet vrijblijvend en binnen deze verkenning hebben we daarom geprobeerd te anticiperen op de ontwikkelingen om ons heen. Naast de visie op het BPL Midden-Delfland, noemen we daarom de kaders die ook belangrijk zijn als context van deze verkenning:

- Veenweidestrategie van de provincie Zuid-Holland, waarin het gebied van Midden-Delfland is aangewezen als aandachtsgebied.
- Het NPLG met daarin doelen voor klimaat, water en natuur. Hierboven al genoemd.
- Programma Duurzaam Boer Blijven, waar LTO Noord afdeling Delflands Groen, gemeente Midden-Delfland en Hoogheemraadschap Delfland al onderdeel van zijn.
- Het Regionaal Waterprogramma Zuid-Holland 2022 – 2027 met onder meer de wateroverlastnormen (inundatienormen waar in 2027 aan voldaan moet worden: normgericht versus gebiedsgericht).
- De structurerende keuzes in de brief Water en Bodem sturend van het ministerie van 25 november 2022.
- De herziening van het omgevingsbeleid van de provincie Zuid-Holland voor 2025.

3. Doel

Bij het opstellen van een gezamenlijk aanpak, om aan de slag te gaan met het vraagstuk hoe 'water vasthouden' in de Holierhoekse en Zouteveensepolder eruit zou kunnen zien, formuleerden we het volgende doel waar we naar toe willen werken:

"Ons doel is het in praktijk brengen van het vasthouden van water in het pilotgebied rekening houdend met de verschillende belangen die er zijn. We zoeken daarbij naar oplossingsrichtingen/maatregelen waar alle partijen in gezamenlijkheid en weloverwogen zelf uit kunnen kiezen.

In onze zoektocht naar oplossingsrichtingen zoeken we naar (een of meerdere) integrale effectieve en efficiënte maatregelen die qua maatschappelijke kosten en baten voor dit gebied en het omliggende BPL Midden-Delfland aantrekkelijk zijn om de pieken en dalen in de wateraanvoer en afvoer te dempen. Maatregelen die bovendien bij voorkeur bedrijfsspecifiek zijn of indien dat ongewenst is gebiedspecifiek, die in de praktijk zijn toe te passen, waarbij kosten en baten in balans zijn, die opschaalbaar zijn en die tegemoetkomen aan onze overige ambities op het gebied van landbouw, biodiversiteit en klimaat. "

4. Resultaten

- **Relevante informatie voor deze verkenning (Zie bijlage 1, 2 en 3)**
  Voor de verkenning is informatie verzameld over de aanwezige bodemsoorten, de drooglegging van het gebied en de wateroverlast knelpunten voor het huidig klimaat. Meer informatie over de bodemsoorten in Midden-Delfland en de relatie tussen het soort bodem en bodemdaling is te vinden op de website Bodemdaling Delfland.

- **Een waterbalans voor de polder (Zie bijlage 4)**
  Om beter inzicht te krijgen in de aanvoer en afvoer van water is een waterbalans voor de polder en op perceelsniveau gemaakt voor een gemiddeld jaar, een nat jaar en een droog jaar. Ook hebben we al een eerste inschatting proberen te maken wat een waterinfiltratiesysteem betekent voor de waterbalans. De waterbalans in de bijlage is een eerste berekening, waarbij er verschillende aannames zijn gedaan omdat we niet alle parameters meten of weten. De waterbalans geeft onder andere inzicht in hoeveel water je in de natte maanden moet bufferen om in de droge maanden geen of minder water te moeten inlaten.

- **Groslijst met mogelijke maatregelen (Zie bijlage 5)**
  We hebben alle mogelijke maatregelen op een rij gezet die kunnen bijdragen aan het vasthouden van water in de Holierhoekse- en Zouteveense polder. De maatregelen zijn kort beschreven.

- **Multicriteria-analyse (Zie bijlage 6)**
  De benoemde maatregelen zijn onderworpen aan een multicriteria-analyse. Deze criteria zijn de eisen die we stellen aan deze maatregelen, gezien de opgaven in het gebied en de ambities in de visie op het bijzonder provinciaal landschap. Met de analyse kregen we inzicht in welke maatregelen interessant zijn voor het gebied en nader uitgewerkt zouden moeten worden.

- **Keuze van kansrijke maatregelen**
  Uit deze analyse komen twee maatregelen naar voren die alle partijen zien als kansrijk en zinvol:

- Versterken van bodemleven en bodemstructuur van weilanden, voor een groter watervasthoudend vermogen van de agrarische percelen. Wanneer de bodem meer water kan vasthouden, wordt het oppervlaktewatersysteem minder belast bij regen, dringt de regen eerder de bodem in (minder plassen op het veld) en heeft de bodem een iets grotere waterbuffer wanneer het droog is.
- Droogte bestendige sloot, waarbij het profiel zo wordt gemaakt dat in de zomer de verdamping beperkt wordt en er minder water hoeft worden ingelaten in droge periodes.

Uit de analyse komt ook naar voren dat een aantal agrarische ondernemingen in het gebied een sterke wens hebben om drukdrainage op hun percelen uit te proberen. Deze maatregel is een zeer veelbelovende methode om bodemdaling van dikke veenpakketten tegen te gaan (zie de resultaten van het onderzoeksprogramma NOBV). Het Hoogheemraadschap vindt drukdrainage echter geen effectieve maatregel om water vast te houden in de polder. Dit was wel het doel van deze verkenning.

Bovendien verwacht het Hoogheemraadschap dat het op grotere schaal toepassen van drukdrainage een negatief effect heeft op andere opgaven, die voor het Hoogheemraadschap wellicht belangrijker zijn dan het tegengaan van bodemdaling. Het gaat dan om het verbeteren van de waterkwaliteit, het tegengaan van wateroverlast bij heftige buien en droogterobuustheid. Er loopt op dit moment een studie (Verkenning impact grondwaterpeilopzet veenweiden watersysteem) voor de provincie Zuid-Holland. Binnen deze studie wordt onder andere bekeken wat het effect is van waterinfiltratiesystemen op de watervraag in droge perioden en de kans op wateroverlast.

5. Conclusies

Uit de verkenning blijkt het volgende:

- **Maatwerk is nodig op perceelsniveau.** Het gebied van het Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland is gevormd door de invloeden van de zee. Het gebied werd vroeger doorsneden door veenriviertjes die het overtollige water afvoerden naar de grote rivieren. De zee had destijds nog invloed op het gebied, wat heeft geleid tot kleiafzettingen op het veen en een structuur van kreken waarin onder invloed van het getijde zand werd afgezet. Deze vroegere getijdekreken liggen nu, door inklinking van het veen en klei, als flauwe ruggen hoger in het landschap. Dit inversielandschap is uniek ten opzichte van veel andere veengebieden. Dit betekent dat de uitkomsten van al lopende pilotprojecten op dikke veenbodems niet één op één zijn te vertalen naar Midden-Delfland. Ook is per perceel de situatie in bodemopbouw anders en zelfs op één perceel kunnen de verschillen groot zijn. Dit maakt maatwerk noodzakelijk. En betekent dat maatregelen om water vast te houden die eventueel wel goed werken bij het ene agrarisch perceel, minder optimaal zijn voor een perceel met een andere bodemopbouw in hetzelfde peilgebied.

- **Een waterneutrale polder is met de huidige gebruiksfuncties niet mogelijk.** Uit de opgestelde waterbalans en een grove berekening blijkt, dat het vasthouden van overtollig water voor droge periodes in de zomer, lastig is. Het opzetten van waterpeilen in de sloten in het voorjaar heeft een gering effect op de waterbeschikbaarheid in de zomer. De verdamping in droge periodes is vaak zo groot, dat het extra water dat we proberen vast te houden, snel verdwijnt. Ook een waterberging in de vorm van een meertje of berging van water op het land is, onder de huidige randvoorwaarden van de visie op het Bijzonder Provinciaal Landschap, geen reële optie. Het streven om een groot deel van de regen die in de natte maanden in de

polder valt vast te houden in een open waterberging, vraagt een substantieel oppervlak van de polder (ongeveer een derde). Ofwel een waterneutrale polder is met de huidige gebruiksfuncties van de polder niet mogelijk.

- **Op kleiner schaal zijn watervasthoudmaatregelen mogelijk.** Hoewel een waterneutrale polder niet mogelijk is met de huidige gebruiksfuncties en ook niet wenselijk gezien de randvoorwaarden binnen de visie van het Bijzonder Provinciaal Landschap, is op kleinere schaal veel mogelijk om water beter vast te houden in de polder. Naast de gekozen kansrijke maatregelen, zijn er zeker nog andere maatregelen in de groslijst die in aanmerking komen voor eventuele toepassing.

- **Regionale keuzes tussen de verschillende opgaves in het gebied zijn nodig.** Uit de verkenning blijkt dat een aantal belangrijke opgaven die raken aan het watersysteem en de bodem (die benoemd zijn in de visie op het BPL Midden-Delfland, de brief Water en Bodem sturend en het NPLG) moeilijk te combineren zijn. Het is lastig om keuzes te maken wanneer het halen van een doelstelling betekent dat een ander doel moet inleveren. Zo leidt vernatting tot een reductie in bodemdaling en veenoxidatie, maar vergt dit waarschijnlijk extra (gebiedsvreemd) water wat kan leiden tot zoetwatertekorten in droge zomers. Mogelijk hebben sommige vernattingsmaatregelen een negatieve impact op de waterkwaliteit. Ook komt er eerder water op het veld te staan door vernattingsmaatregelen en kan dat betekenen dat de normen voor wateroverlast niet gehaald worden. Daarentegen zijn vernattingsmaatregelen waarschijnlijk wel weer goed te combineren met weidevogelbeheer.
  In de verkenning kwam duidelijk naar voren, dat voor het maken van een keuze tussen de maatregelen die je op perceelsniveau kan nemen, het belangrijk is dat er regionaal een afweging wordt gemaakt tussen de verschillende opgaven. Welke opgave in kader van water en bodem krijgt prioriteit? Is het bodemdaling dat we willen tegengaan in Midden-Delfland? Of willen we een inrichting van de polder die robuust is in lange droge perioden? Willen we een polder waarbij wateroverlast tot het minimale wordt beperkt? Scheelt dit nog per peilgebied? Om een afweging te maken tussen verschillende opgaven is er vaak nog kennis nodig. Inmiddels lopen er op provinciaal niveau verschillende studies om meer inzicht te krijgen in de opgaven en de eventuele effecten van maatregelen op de opgaven.

6. Vervolg

Kansrijke Maatregel	**Waar onderbrengen?**	**Trekker**	**Mogelijke financiering**
Versterken van bodemleven en bodemstructuur	Bodem als basis (loopt al)	Programma Duurzaam Boer blijven/ LTO Noord	Gelden uit aanleg A4 Nieuwe financiering eventueel via provincie?
Droogtebestendige sloot	Optie 1: Opnemen als pilot binnen het traject voor de Strategie Zoet Water. Optie 2: Aansluiten bij projectvoorstel Groen-Blauwe dooradering Midden-Delfland voor maatregelenpakket ZPLG. Opnemen als pilotproject, indien er geld over is.	Initiatief ligt bij Delfland om te bepalen of uitwerking van het idee prioriteit heeft en daarna te bepalen of de maatregel toepasbaar is op kleine schaal en later eventueel grotere schaal. Vanaf begin moet gemeente en agrarische sector worden betrokken	NPLG of financiering vanuit Delfland.

	Optie 3: Wanneer blijkt dat het idee niet past binnen één van de twee bovengenoemde opties of prioriteit heeft, uitwerking van idee parkeren.	voor input op beheer NVO's en cultuurhistorische waarden	
Drukdrainage	Deze maatregel is een wens vanuit de agrarische sector, maar past niet bij het doel om water vast te houden. Deze maatregel past onder de Veenweidestrategie van de provincie om bodemdaling tegen te gaan.	Collectief van agrarische bedrijven in Midden-Delfland	Subsidieregeling groen provincie Zuid-Holland